

Hocam ve Ben

HÜSEYİN AKKAYA*

*Felekden zerre mikdâr
olmadım devrinde rencide
Şeyh Gâlib*

İmamesi kaybolmuş tespih taneleri gibiydik. Doktoraya yeni başlamıştık. Hocamız Âmil Bey hiç beklemediğimiz bir anda âlem-i cemâle yürümüş, bizi öksüz bırakmıştı. Sarsıntı çok şiddetli idi. Hoca'nın ani kaybıyla ruhumuzu içten ve dıştan çepeçevre kuşatan karamsarlık, biraz da doktoramızın ne olacağının belirsizliğinden kaynaklanıyordu. Karanlığın gittikçe koyulaştığı zifirî bir geceydi. Yoldaydık. Kaderin amansız bir darbesiyle tespih aniden kopmuştu. Tespihin kopması bir anda olmuş, her bir tespih tanesi farklı bir yere dağılmıştı. Yalnızdık. Yapayalnızdık. Yalnızlık derinleştikçe derinleşiyor, umut azaldıkça azalıyordu. Karanlığa saçılmış tespih tanelerinin kaderini paylaşıyorduk sanki. Savrulduğumuz yerde kimsesizliğimize ve çaresizliğimize sarınıp kalmıştık.

Bir el gördük. Bize doğru uzanan bir el. Bu el, dağılan taneleri yerden birer birer topladı. Yeniden yola koyulduk. Orhan Bey'in eliydi bu. Bir ses duyduk. Derinlerden gelen bir ses. Âdeta bir muştu gibi içimizi ferahlatan bir ses. Orhan Bey'in sesiydi bu. Yahya Kemal'in "Rintlerin

* Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sivas (hakkaya58@gmail.com).

Ölümü" şiiri ile bir kez daha ölümsüzleştirdiği İranlı Hafız'dan bir beyit okuyordu:

*Yûsuf-ı gümgeşte bâz âyed be-Ken'ân gam mehor
Külbe-i ahzân şevêd rûzî gülistân gam mehor*

"Kaybolup gitmiş Yusuf, Kenan eline yine gelir, gam yeme; hüznler kü-lübesi evimiz bir gün gül bahçesine dönüşür, gam çekme." diyerek bizi, her birimiz için farklı olan Kenan diyarına doğru yola çıkardı. Karanlık dağıldı. Karamsarlık yerini iyimserliğe bıraktı. Umut nisan yağmurları gibi yağmaya başladı. İçimiz açıldı. Yolumuz aydınlandı. Tertemiz bir havayı ciğerlerimize çekip yola koyulduk. Açıldık. Yeni bir yola. Yeni yeni konulara. Yola devam ettik. Yol aldık. Nice nice yollar aldık. Ve bugünlere eriştik.

* * *

İnsan gençlik döneminde ileriye doğru, orta yaşları aştıktan sonra geriye doğru yaşıyor. Ben de geriye doğru yaşanacak günlere eriştim. Yazının bu bölümünde biraz geriye doğru yaşasam yadırganmaz herhâlde. Ne yöne gittiğini bir türlü kestiremediğim zamanı pek de dikkate almayıp geriye doğru yürümeliyim. Hatıralara doğru yola çıkmalıyım. Geriye doğru yürürken bu sefer yalnız Orhan Bilgin menzillerinde durmalıyım. Ve Hocam'la ilgili duygu ve düşüncelerimi dile getirmeliyim. Böyle düşündüm ve yürüdüm.

Hocam'a doğru yola çıktım. İlk menzilde durdum ve düşündüm. Önce hocalık kavramı ilgili bir düşünce doğdu gönlüme:

Bazı hocalar vardır. Nazarı hep üzerinizdedir. Sürekli takip eder sizi. Çok yakından takip eder. Sıkılırsınız. Faydanızadır, ama sıkılırsınız. Sizi yetiştirir, pişirir, olgunlaştırır. Yalnız dayanmak zordur, çok zordur. Zira her an tetikte yaşamak güçtür. Yanlış yapacağım korkusu sarar içinizi. Bunalırsınız. Hatta nerden girdim bu işe, dediğiniz zamanlar olur. Nerden geldim buraya dediğiniz günler. Böyledir. İtiraf edemeyiz ama böyledir. Bazı hocalar vardır. Sizi serbest bırakır. Uzaktan gözetler sizi. Fark etmezsiniz. Takibi uzaktandır. Ne kadar uzakta olursanız olun yine de onun tarassudu altındasınızdır. Siz hissetmezsiniz. Orhan Bey bu ikinci tavrın temsilcisi hocalardandır.

Orhan Bey'in tavrı farklı idi. Kendisi rahattı. Yanına gelen de kendini rahat hissedirdi. Rahattım. Kendimi çok rahat hissediyordum yanında. Garip ve yalnız olmama rağmen yanına geldiğimde bir sükûnet kaplıyordu içimi. Öyledir. Orhan Bey bulunduğu yeri yanındaki gariplere vatan eyleyenlerdendir. Hoşgörülüydü Hoca. Edep dairesi içinde olmak şartıyla Hoca'ya çok ters gelecek bir düşünceyi bile hiç çekinmeden söyleyebilirdiniz. Büyük bir pot kırsanız bile affedileceğinizi bilirdiniz. Huzurda olup da huzursuz olmazdınız. Onun huzuruna varırsanız, huzura ererdiniz. Yani sükûna. Böyledir. Huzur biraz da af dairesi içerisinde olmanın verdiği sükûndan ibarettir.

Bir zamanlar bu ülkede bir inceliği devamlı kalbinde gezdiren, bir nükteyi sürekli zihninde dolaştıran insanlar vardı. Gezdirdiği zarafeti ve nükteyi emanet edebilecekleri bir muhatap arayan insanlar. İşte Orhan Bey o eski zaman efendilerinin son temsilcilerindendir. Osmanlı bakiyesi büyük şahsiyetlerin bir kısmını görmüş, onların sohbetlerinde bulunmuş, fem-i muhsinlerinden ince nükteler, berceste musralar dinlemiş, gönül bahçelerinden renkler ve kokular devşirmişti. Gönlü güzelliklerle dolunca onları takipçisi olduğu hocalar gibi emanet edebileceği öğrenciler aradı hep. Bu sebeple Hoca hem evini hem gönlünü hem de ilmini devamlı açık tuttu öğrencilerine. Ben o şanslı öğrencilerden biriyim. Hanesine misafir oldum, sofrasına oturup ekmeğini yedim, kabiliyetim nispetinde ilminden istifade ettim. Şeyh Gâlib gibi, "Sâye-i lütfunda neler gördüğüm/ Ben bilirim ellere efsânedir" desem mübalağa etmiş olmam.

Hocam'a doğru yola devam ediyorum. İkinci menzilde konakladım. Ruhumu dinlendirdim. Ruhum dinlenince hatırım duruldu. Hatırım durulunca bir hatıra aralandı. Anlatayım:

Hoca eskilerden aldığı incelik ve güzellikleri mizacıyla mecedip bir yaşama üslubu hâline getirmişti. Görüyor ve hissediyordum. Bir gün imamesi çok sanatkârane bir işçilikle yapılmış iri taneli otuz üçlük koka tespih görmüştüm Hocam'ın elinde. Ne yalan söyleyeyim biraz tuhafıma gitmişti. Çünkü bizim memlekette tespih biraz da kabadayılardan vazgeçemediği aksesuarlardandır. Yalnız tespih o kadar hoş, bilhassa imamesi o kadar zarifti ki ve Hoca'nın eline o kadar güzel yakışmıştı ki, olursa o kadar olur. Zarafet dedikleri bu olsa gerekti. Dayanamayıp

“Hocam, bu tespihin imamesi ne kadar güzel” dedim. “Yeni kokadır. Tespihçi Abdullah’ın yapımıdır.” dedi. Ustanın atölyesini tarif etti. Gidip buldum. Çemberlitaş’tan Kumkapı’ya inerken sahile yakın ismini şimdi unuttuğum bir hanın ikinci katında küçük bir atölye idi. Orhan Bey’in selamını söyleyip Abdullah Usta ile tanıştım. Abdullah Usta muhtemelen Hoca’nın selamı ile gelmiş olmamdan ötürü tezgâhın arkasına buyur etti beni. Tespihler ve tespih malzemeleri ile ilgili bazı bilgiler verdi. Bildiğim kadarı ile ağacı bulunamadığı için eski Osmanlı yapımı koka tespihler çok pahalı idi. Usta koka ağacının bulunduğunu, bu sebeple koka tespihlerin biraz ucuzladığını, yine de eski kokaların antika değeri olduğu için pahalı olduğunu söyleyip kokanın ağacının ham maddesini çıkarıp gösterdi. Anladığım kadarıyla tropikal iklimlerde yetişen bir ağacın sert çekirdeği olup cevizden biraz büyükçe idi. Abdullah Usta, ülkemizin bazı bilinen zenginleri için imal ettiği birkaç tespih çıkardı. Gönül gözüyle ziyaret ettim. Zevk-i selimimin biraz daha incelendiğini hissettim. Divan şiirinden gelen bir merakla, “Kıymetli taşlardan yapılma bir tespih var mı?” diye sordum. Usta, “Yeni yaptığım mercan bir tespih var.” deyip üç el bir tespih çıkardı. “En kıymetli mercan, Tunus mercanıdır; bu tespih Tunus mercanından yapılmıştır, Sakıp Sabancı Bey’in siparişidir.” diye ilave etti. Kan kırmızı nefis bir tespihti. Dünya gözüyle gördüm. Suretini ve güzelliğini kalbime kaydettim. O an anladım ki Hocam uzakta da olsa ders vermeye devam ediyordu.

Madem söz derse geldi. O hâlde Hoca’nın derslerinden bahis açmalıyım. Orhan Bey, derslerini aşk menziline verirdi. Öyleyse aşk menziline doğru yol almalıyım. Yol almalıyım yol almasına ama aşk menziline nasıl ve ne ile gidileceğini bilmiyorum. “Kul daralmayınca Hızır yetişmez.” derler. Hemşehrim Agâhî imdadıma yetişti:

Agâhî karıştır kanı yaş ile
Dost bulunmaz hayal ile düş ile
Varılmaz menzile bu gidiş ile
Hemen aşk atına binip sürmeli

Hemşehrimin dörtlüğü hisli bir türkü olarak kalbimin cidarlarına çarpa çarpa bana yol gösterdi. Agâhî’ye uyararak aşk atına binip sürdüm.

Hocam'a doğru yola çıktım. Yeni bir menzile geldim. Aşk menzili burası. Durdum ve derse katıldım. Hoca, doktorasını Fars Filolojisi Bölümünde eski hocalardan Tahsin Yazıcı Bey'den yapmış, doktora sonrası Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalına geçmiş, derslerini ve çalışmalarını Klasik Osmanlı Edebiyatı ile Halk Edebiyatı sahasına yöneltmişti. Yeni ana bilim dallarına açılması Hoca'yı Fars edebiyatından koparmamıştı. Öğrenci olarak doktora dersi alıyordum. "Klasik Türk Edebiyatında Farsça Unsurlar" adlı bir ders idi bu. Hoca, derse nasıl ve nereden başlarsa başlasın sözü dönüp dolaştırıp şiire getiriyor, Fars şiirinin nefis örneklerinden numuneler okuyor, bu şiirlerin eski şiirimizdeki karşılıklarına işaret ediyordu. Bir gün Fars şiirinden şairi tespit edilemeyen,

*Yâd dârî ki vakt-i âmedenet
Heme handân şüdenî ü tû giryân
Ân-çünân zî ki vakt-i reften-i tû
Heme giryân şevend ü tû handân*

*(Hatırlar mısın doğduğun zaman,
Herkes gülüyor, sen ise ağlıyordun.
Öyle bir hayat sür ki öldüğün vakit,
Herkes ağlasın, sen gülümse.)*

dörtlüğünü okumuş, arkasından bu dörtlüğün Türkçeye,

*Yâdında mı doğduğun zamanlar
Sen ağlar iken gülerdi âlem
Bir öyle ömür geçir ki olsun
Mevtin sana hande halka mâtem*

şeklinde tercüme edildiğini, ama tercüme eden kişinin bilinmediğini söylemişti. Ayrıca dörtlüğün Farsçasının Arapçadan tercüme olduğunu da eklemişti. Hoca'nın ders verme tarzı böyleydi. Dikkat çekmek istediği bir hususu bazen işaret ediyor, bazen ima ediyordu. Hoca işaret etti, ben devam ettim.

Dörtlüğün izini sürdürdüm. Mahir İz'in *Yılların İzi* isimli hatıra kitabında buldum. Orhan Bey'den yazdığım dörtlük ile Mahir İz'in eserindeki dörtlük arasında üç kelimedeki manayı etkilemeyen nüsha farkı vardır. Her iki dörtlükteki nüsha farkı, ikinci şekilleri Mahir İz Bey'in kay-

dettiği üç farklılık şöyledir: âmedenet: zâden-i tû, Ân-çünân: Hem-çünân, şevend ü: şüdüdü ü.

Mahir İz güzel bir buluşu, hoş bir nükteyi her milletin kendisine mal etmek istediğini, şark lisanlarına tasarruf eden büyük şairlerin bir lisanda beğendikleri bir şiiri diğer iki dile naklettiklerini, edebiyatımızda eskiden beri böyle misallerin görüldüğünü söyleyip örnek olarak da “Yâdında mı doğduğun zamanlar” mısraıyla başlayan dörtlüğü verir. Devamında bir cenaze merasimi dolayısıyla yan yana düştüğü Abdülaziz Mecdî Efendi’ye bu kıt’ayı okuyup şairini sorduğunu, onun da hemen Farsçasını söylediğini belirtip “Yâd dârî ki vakt-i zâden-i tû” mısraıyla başlayan dörtlüğü okuduğunu söyler.

Hatıranın devamını Mahir İz’den, “o devr-i kadîm efendisi”nden dinleyelim: “*Pek tabîî olarak kelime kelime aynen çok güzel tercüme edilmiş olduğunu gördüm. Bu kıt’anın Türkçesini Amasyalı Muallim Cûdî Efendi’nin Peyâm’daki bir yazısında daha talebe iken okumuştum. Sonradan her ikisini Vefâ İdâdîsinde “Kavâid-i Osmaniye” muallimimiz bulunan Şirvanlı Mes’ud Efendi’ye bir gün evindeki çay sohbetinde okuduğum zaman, bana “Arapçası da vardır” dedi ve -şimdi son iki mısraını hatırlayamadığım- şu kıt’ayı okudu:*

*Ente’llezî veledetke ümmüke bâkiyen
Ve’n-nâsü havleke yadhakûne mesrûrâ*

.....
.....”

*(Annen seni doğurduğunda sen ağlıyordun;
insanlar ise etrafında sevinçle gülüyorlardı.)*

(Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yayınevi, s. 182.)

Hocam Orhan Bey işaret etmiş, gidilecek yolu göstermişti. Ben devam ettim. Şirvanlı Mes’ud Efendi’nin okuduğu, Mahir İz’in son iki mısraını unuttuğu için ilk iki mısraını kaydettiği dörtlüğü, *Kurtubî Tefsîri*’nde buldum. Muhammed bin Ahmed el-Kurtubî (öl. 1272) *El-Câmi’u’l-Ahkâmî’l-Kur’ân* isimli eserinde Bakara suresinin 110 ayetini tefsir ederken şairini belirtmeden yukarıda Türkçesi ve Farsçasını verdiğimiz dörtlüğün Arapçasını verir (Muhammed bin Ahmed el-Kurtubî, *Câmiu’l-ahkâm*, II, 74). Dörtlüğün Arapçası şöyledir:

*Veledetke iz-veledetke ümmüke bâkiyen
Ve'l-kavmü havleke yedhakûne süürûrâ
Fa'mel li-yevmi tekûnü fihî izâ-bekev
Fî-yevmi mevîtike dâhiken mesrûrâ*

*(Hatırla, hani annen seni doğurduğunda ağlıyordun;
Etrafındakiler ise sevinçten gülüyorlardı.
Öyle bir gün için çalış ki çevrendekiler ağladığında sen olasın,
Öldüğün gün gülen ve sevinen.)*

Orhan Bey aslında Türk, Fars ve Arap edebiyatının ortak bir kültüre dayandığını, bu üç edebiyatın mukayeseli bir şekilde yeni yeni incelemelere konu olması gerektiğini söylüyor, önümüze gidilecek bir hedef koyuyordu. Ali Nihat Tarlan Hoca'nın *Şeyhî Divanını Tedkik* isimli eserinden sonra Türk ve İran Edebiyatı bildiğim kadarıyla mukayeseli çalışmalara konu olmamıştır. Orhan Bey, Ali Nihat Tarlan Hoca'nın açtığı yolda bizlerin yürümesini arzu ediyordu. Ben ne yazık ki bu yolda yürüyemedim. Özür makamındayım.

Başka bir gün yine dersteyim. Keşke her an derste olabilsem. Her an her şeyden ders alabilsem. Hoca yine okuyor. Bu sefer Arap şiirinden, Ebû Nüvâs'tan bir beyit çıkıyor bahtımıza. Nasip de baht üzredir. Her zaman olmaz, her zaman gelmez. Nasiplenelim:

*Da' anke levmî fe-inne'l-levme iğrâ'ü
Ve-devâ'î bi'lletî kânet hiye'd-dâ'ü*

*(Beni kınamayı bırak! Aslında kınama teşviktir.
Benim dermanım derdin ta kendisidir.)*

Nasiplendim. Ebû Nüvâs'tan nasibimi aldım. Derdimi daha bir sevmeye başladım. "Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz" mısraını bize armağan eden Hâşim'i daha iyi anladım. Ve Fuzûlî'yi hatırladım:

*Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcımdan tabîb
Kılma dermân kim helâkim zehri dermânındadır*

diyen aşk ve ızdırıp şairini. Kendi kozasına çekilip derdini şiire ince ince işleyen şairi. Bize derdimizi, yani kendimizi sevdiren şairi. Hoca

işaret etti. Ben hatırladım. Derdi kendine deva eyleyenlerin sultanı Fuzûlî'yi hep hatırımda tuttum.

Hoca devam ediyor. Bahtımız açık bu gün. Kalbimiz de. Hoca okuyor:

*Reh beyâbân est ü şeb târîk ü pâyem der-gil est
Aşk u bîmârî vü gurbet müşkil ender-müşkil est
În-çünîn reh-râ be-düşvârî tüvân reften merâ
Hem-rehem ömr est ü ömr-i nâzenîn müsta'cil est*

Hoca'nın dilinden dökülen beyitlerle meclisimize gelen Kâsimü'l-Envâr'dır şimdi. "Yol çöldür, gece karanlık ve ayağım çamurda; aşk, hastalık ve gurbet çetin mi çetin, zor mu zor." Şair mealen böyle diyor. Ve devam ediyor, "Benim için böyle bir yol zorlukla gidilebilir; zira benim arkadaşım ömürdür ve bu nazlı ömür de çok acelecidir." Ah Hocam! Şairin dilinden kendini anlattığını biliyorum. Kalbimiz açık bugün. Seziyor. Nasıl bir gurbette olduğunu, gurbet içre gurbette olduğunu seziyorum. Bir tek sen misin bu karanlık çölde yol almaya çalışan Hocam. Biz de sendeniz, senin gibiyiz. Seninle ve cümle yaradılmışla hem-râh olup bu aceleci ömürden evvel sevgiliye ulaşmak için yola düştük. Birlikte yola çıktık. Hem beraberiz hem de yalnızız. Yapayalnızız. Yalnızlığımız iliklerimize kadar işlemiş. Korkuyoruz. Kendimizden bile korkuyoruz. Kelîm'den okuduğun beyti hiç unutmuyorum Hocam. Okuyorsun:

*Ez-sâye mî-hirâsem v'ez âyîne mî-remem
Her-câ dû kes be-hem resed ân mahşer-i men est*

mısraları dilinden kalbimize dökülüyor Hocam. Kelîm'in beyti ile, "Gölgeden korkuyorum, aynadan ürküyorum; iki insanın bir araya geldiği yer benim mahşerimdir." diyorsun. Kalbimiz titriyor. Kalbimizden çevremize yayılan yalnızlığımız daha da derinleşiyor. Yalnızlığı vücudunun her bir zerresinde hisseden Âhî,

Hastelikten şöyle tenhâyım bu gurbethânedede
Penbe ile ağzıma su damzırır teb-hâleler

diyerek on beşinci asırdan çıkıp bize katılıyor. Bu gurbet evinde yalnızız. Yorgun, bitap ve hastayız. Âhî'ye hemdert olduk. Bizim de dudağımızdaki uçuklardan başka ağzımıza su damlatacak kimsemiz yok. Yalnızlığımıza bürünüp yürüyoruz. Fuzulî gibi, "Esîr-i gurbetiz biz senden özge âşinâmız yok" diye diye sevgiliye doğru yola çıkıyoruz. Derinden bir nefes alıyoruz. Aşk illerinden bir rayiha kaplıyor içimizi. Gönlümüz doluyor. Gönül dolu olunca dil lal olurmuş. Artık susma zamanıdır Hocam. Susalım.

* * *

İmamesi kaybolduğu için sağa sola savrulmuş tespih taneleri gibiydik. O tespih tanelerinden birisi de bendim. Hoca dağılan taneleri toplayıp yola koyuldu. Dudaklarında yine Hâfız'dan bir beyit vardı:

*Gerçi menzil bes hatarnâk est u maksad bes bâid
Hiç râhî nîst k'ânâ nîst pâyân gam mehor*

Hafız'ın dilinden diyordu ki: "Konaklama yeri pek korkulu, ulaşılabilecek maksat bizden çok uzak ama hiç bir yol yoktur ki sonu olmasın, gam çekme." Gam dağıldı. Önümüz açıldı. Yola koyulduk. İmamenin ardı sıra dizilen ilk tanelerden biri olma şerefi bu fakire de nasip olmuştu. Yol, geçit vermeyecek denli derin olsa da Hoca'nın kılavuzluğu yolculuğu kolaylaştırdı. Doktoram bitti. Orhan Bey'in, doktorayı tamamlayan ilk öğrencilerinden birisi de bendim. Benim dünyamda ayrı bir yeri vardır bu ilklerden biri olmanın. Bu ilk öğrenciler Orhan Bey'in hissiyatında da ayrıcalıklı bir yere sahiptir diye düşünüyorum. Doktoraya yolculuğum Orhan Bey'in öncülüğünde son menzile ulaştı. Hoca oldum. Geçici bir huzura kavuştum. Daha daha çetin yolları geçip ve bir o kadar sarp engelleri aşip bu günlere eriştim. Dünya denilen şu gölgelikte nereye ulaşırsam ulaşayım acziyetimin farkındayım. Şükür makamındayım şimdi. Gereğini yerine getiremesem de şükür makamındayım. Ve uzaklardayım. İstanbul'dan ve Hocam'dan uzaklarda. Ne kadar uzakta olursam olayım kendimi Hocam'a yakın hissediyorum. Kalbî bir yakınlık bu. Âşık Veysel, bir türküsünün/şirinin sonunda saziyle hemhâl oluşunu,

Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma

mısralarıyla dile getirir. Veysel'in vefasından bize de bir pay verilmiştir dersem, beni kınamayın. Gönül dili ile şiir söyleyen âşığın ne de olsa hemşehrisiyiz. Ustamızı da hocamızı da unutmayız. Unutmadım Hocam! Unutmadım. Uzakta olsanız da uzaklarda olsam da unutmadım.

Yâdımdasınız Hocam. Ümit ediyorum ki yâdınızdayım.